

camento substantiæ. Unde etiam facile respondetur illi interrogationi, quomodo subsistentia non comprehendatur in illa divisione substantiæ in materiam, formam, et compositum; dicimus enim ibi dividi substantiam prout dicit propriam entitatem substantialem, et ideo non includere modos substantiæ, nisi fortasse implicite; nam unio materiæ cum forma aliquid substantiale est, et non est materia, nec forma, nec compositum, implicite vero in composito involvitur. Ad eundem ergo modum dici poterit de subsistentia, sive Aristoteles illam cognoverit, sive non. Rursus quæri solet in quo genere causæ subsistentia afficiat naturam. Et respondemus facile, affectionem modi non semper includere propriam causalitatem, quamvis ad aliquam reduci possit. Id patet de unione, de inhærentia, de dependentia, et similibus; sic ergo dicimus, subsistentiam reduci quidem posse ad rationem formæ, nam est veluti ultimus actus naturæ, proprie tamen non esse causam formalem. Cujus argumentum est, quia potest suppleri a Verbo divino, quod propriam rationem causæ formalis exercere non potest. Recte ergo appellatur hæc subsistentia ultimus ac purus terminus naturæ, quia ante hunc modum existendi est natura, ut supra dicebam, quasi in potentia et indifferentia quadam ut possit in se inesse, vel alteri uniri; per hunc autem modum ita finitur et terminatur, ut amplius indifferens non sit; idque absque causalitate vel informatione, sed per intrinsecam modificationem. Quamvis autem nonnulla ex his possint aliquo modo declarari, etiamsi subsistentia fingatur res omnino distipeta, tamen non omnia, neque cum eadem facilitate vel claritate.

35. Quarto, juxta hanc etiam sententiam commode explicantur nonnulla, quæ circa mysterium Incarnationis solent a Theologis disputari. Primum est, an possit humanitas, terminata propria personalitate, etiam aliena terminari. Et communiter dicitur non posse, cujus ratio vix potest reddi, si personalitas propria est res omnino distincta. Si enim eadem humanitas simul uniri potest Patri, et Filio, ut probatiores Theologi docent, cur non poterit etiam uniri illi entitati, quæ est propria subsistentia, et filiationi divinæ? Nam duæ uniones inter se non repugnant formaliter. At vero si subsistentia solum est intrinsecus modus per se essendi actualiter, manifestam habet oppositionem proximam et

immediatam cum modo essendi in alio ut in supposito; unde conveniens redditur ratio, ob quam non possit humanitas propria, personalitate affecta, simul aliena terminari.

36. Rursus quæri solet an persona creata possit alienam naturam terminare, et communiter creditur non posse. Hujus autem ratio vix reddi potest, si personalitas est entitas distincta. Cur enim non potest Deus illam in duobus naturis ponere, sicut potest corpus in duobus locis collocare, vel eandem albedinem in duobus subjectis? At vero si personalitas creata tantum est modus naturæ, facile redditur ratio, quia modus ita essentialiter definitur ad illam rem cujus est modus, ut nullam aliam possit afficere, nec simul, nec successive, neque ullo alio modo; nam in suo essentiali modo afficiendi includit non tam inhærentiam vel unionem, quam identitatem cum re quam afficit; et ideo non potest exercere effectum, vel quasi effectum formalem suum circa rem distinctam.

37. Præterea inquiri solet, cur non possit personalitas creata sine propria natura conservari, sicut e contrario potest natura existere sine propria personalitate. Nam si personalitas est res prorsus distincta, nulla ratio sufficiens reddi posset, cur non posset Deus illam servare sine propria natura, tum quia nullum fere est sufficiens indicium hujus distinctionis realis præter separationem mutuam; tum etiam quia nulla implicatio contradictionis intercedit, neque essentialis aliqua dependentia personalitatis ab actuali unione cum natura, ob quam non possit ab illa separari, et separata conservari. Quæ est enim hæc essentialis dependentia, si personalitas est res distincta? At si solum est modus, facilis est ratio, quia de intrinseca ratione et essentia modi est, ut per seipsum, sine alio modo unionis interveniente actu, sit conjunctum, et modificet rem cujus est modus; et ideo conservari non potest separatus a tali re; nam, hoc ipso quod separatur, destruitur ejus ratio formalis seu essentialis. Quod autem personalitas non possit sine propria natura conservari, omnes supponunt; nam sicut intelligi non potest quod conservetur sessio sine sedente, aut statio sine stante, neque actualis inhærentia sine forma inhærente, ita nec per se esse sine natura existente. Omnes denique similes quæstiones optime definiuntur juxta hunc dicendi modum, ut latius, in 1 tom. tertiæ partis D. Thom., q. 2, 3 et 4, prosecutus sum, et in sequentibus

nonnulla etiam attingam; est ergo hic dicendi modus probabilior, ac cæteris præferendus. Neque superest solvenda ulla ratio, quæ contra hanc conclusionem objici possit, nam tractando opiniones Durandi, Scoti et Cajetani, quæ sunt veluti inter se extreme oppositæ, et inter eas hæc nostra sententia est media, omnibus est satisfactum.

Compositio ex natura et subsistentia, qualis.

38. Dico tertio: personalitas creata veram facit compositionem cum creata natura, tanquam modus cum re modificata, seu tanquam terminus cum re terminabili. Hæc assertio satis probata est ex dictis contra Cajetanum; et suppositis quæ diximus, est satis clara, nam compositio realis nihil aliud est quam conjunctio eorum quæ in re distinguuntur, ad componendum unum tertium; ita vero comparantur in præsentia natura et personalitas. Atque ita satis declaratum esse relinquitur, quo modo personalitas ad naturam comparetur, tam in modo afficiendi illam, quam in distinctione vel compositione cum illa.

39. Solum posset inquiri de comparatione in perfectione, utra, scilicet, perfectior sit simpliciter, vel in genere entis, naturane, an subsistentia ejus. Nam si subsistentia est per se res distincta, videri potest res dubia, nam subsistentia est actus naturæ substantialis, et ultimus, et si est propria entitas, intelligenda videtur tanquam sustentans et fulciens ipsam naturam; merito ergo existimari potest perfectior illa. Item aliqui ex his, qui existimant existentiam esse rem distinctam ab essentia, judicant esse perfectiorem, quia est actus ejus; idem ergo fortasse judicabunt de suppositualitate, quia etiam est actus, et terminus substantialis, præsertim cum, loquendo consequenter in illa sententia, probabilius sit subsistentiam esse omnino idem cum existentia substantiali.

40. At vero, juxta nostram sententiam, absolute verius est. substantialem naturam esse perfectiorem sua subsistentia, quia subsistentia tantum est quidam modus; natura vero est vere ac proprie substantialis entitas. Item, quia in substantia completa perfectior est essentia substantiæ quam modus ejus.

Denique hoc confirmatur, quia alias Verbum non assumpsisset præcipuam entitatem, quæ est in homine, quod est inconveniens. Imo Scotus, ut sectione præcedente vidimus, re-

putat inconveniens, quod Verbum non assumpsit aliquam entitatem positivam et substantialem, quæ in nobis sit. Quod nos etiam facile concedemus esse inconveniens de propria entitate; negamus autem esse inconveniens de modo existendi ipsius; naturæ; quin potius est necessarium et aptissimum ad explicandum mysterium. Nam hoc ipso quod humanitas non fuit sibi relicta, ut in se subsisteret, sed insita Verbo, necesse est ut modum essendi mutaverit, non tamen quod entitatem amiserit. Sicut quantitas cum separatur a pane per consecrationem, mutat internum modum essendi, sine ablatione aliquæ entitatis propriæ et intrinsecæ. Unde, sicut in accidente, si comparetur actualis unio quantitatis ad ipsam quantitatem, est quid minus perfectum quam ipsa quantitas, ita e converso in substantia modus subsistendi est quid minus perfectum quam ipsa natura.

41. Ultimo potest inquiri, an personalitas comparetur ad naturam, ut actus intrinsecus, vel extrinsecus ejus. Ad quod facilis est responsio ex dictis: si enim actus intrinsecus dicatur actus essentialis, sic personalitas non est intrinseca naturæ, quia non est de essentia rei, ut ostensum est, alias non posset ab illa distingui, quia nihil magis est idem cum re quam essentia ejus. Potest autem personalitas dici intrinseca naturæ, vel quia illi est intime conjuncta, vel quia ex natura rei illi debetur. At vero respectu personæ dici potest intrinseca tanquam de intrinseca ratione et constitutione ejus, quia illam intrinsece componit, ut superius, contra opinionem Capreolo attributam, satis probatum est.

SECTIO V.

Utrum omnis subsistentia creata indivisibilis sit et omnino incommunicabilis.

1. Ex dictis in sectione præcedente, colligi potest definitio, seu descriptio subsistentiæ creatæ, de qua sola nunc agimus, videlicet, esse modum substantialem ultimo terminantem substantialem naturam, constituentemque rem per se subsistentem et incommunicabilem. Cujus descriptionis omnes partes declaratæ a nobis sunt, præter ultimam de incommunicabilitate; quanquam enim hæc non sit de ratione subsistentiæ ut sic, nam in Deo reperitur subsistentia communicabilis, est tamen de ratione subsistentiæ creatæ, propter limitationem ejus, ut in superioribus factum est. Ac propterea omnis subsistentia

creata est supposititas vel personalitas, de cujus ratione est incommunicabilitas, sine ulla controversia. Ad explicandum autem exacte hanc incommunicabilitatem, conjungimus aliam proprietatem de indivisibilitate subsistentiæ, et ab ea incipiendum est, quoniam ejus cognitio confert ad dictam incommunicabilitatem intelligendam. Non est autem quoad hanc partem difficultas de rebus spiritualibus, quia certissimum est earum subsistentiam esse indivisibilem sicut et naturam; oportet enim ut inter se proportionem servant, unde sicut utraque spiritualis est, ita etiam indivisibilis.

Sitne subsistentia rerum materialium divisibilis.

2. Hinc vero nascitur difficultas quoad substantias materiales; nam cum earum natura divisibilis sit, videtur necessario earum subsistentia esse etiam divisibilis, propter rationem tactam, quia oportet ut inter se proportionem servant, et declaratur in hunc modum, quia natura materialis dupliciter est divisibilis: uno modo essentialiter, seu in partes essentielles, ut humanitas in corpus et animam, et quælibet alia in suam materiam et formam; vel quantitative seu in partes integrales, ut una aqua in multas, etc. Et ratione utriusque compositionis seu indivisibilitatis, videtur necessarium ut subsistentia materiæ divisibilis sit; ratione quidem prioris compositionis, quia subsistentia non est entitas simplex distincta realiter a materia et forma, cum non sit entitas distincta a tota natura composita, ut ex sectione præcedenti patet; est ergo modus totius naturæ integræ, proxime et immediate totam illam ut sic, id est, ut completam et integram afficiens; ergo, sicut ipsa natura non est simplex, sed composita, ita et ejus subsistentia non est modus simplex, sed compositus; ergo est divisibilis in ea ex quibus componitur. Et confirmatur, nam, licet subsistentia sit modus ex natura rei distinctus a natura, tamen cum non sit res omnino distincta, sed modus tantum, aliquam etiam identitatem habet cum ipsa natura; non identificatur autem cum aliqua parte essentiali naturæ, sed cum tota adæquate; cum ergo natura non sit simplex, sed composita et divisibilis, necesse est ut subsistentia habeat similem seu proportionalem compositionem ac divisibilitatem, quia intelligi non potest quod res aut modus simplex identificetur proxime et adæquate cum

re composita. Atque hæc ratio cum proportionem applicata etiam probat subsistentiam rerum materialium esse divisibilem ex altero capite, id est, ob compositionem ex partibus integrantibus. Et præterea est hic specialis ratio, quia materialis subsistentia non potest esse tota in toto, et tota in qualibet parte, quia hoc repugnat rei materiali; ergo oportet ut sit tota in toto et pars in parte, et hoc est esse divisibilem.

3. In contrarium autem est, quia repugnat rationi subsistentiæ, quod divisibilis sit, eo quod sit contra incommunicabilitatem ejus. Nam si est divisibilis, ergo pars subsistentiæ unitur parti subsistentiæ; ergo communicatur una subsistentia alteri per unionem, quia nihil aliud videtur esse communicari, quam uniri. Et declaratur in utroque membro supra posito; nam si subsistentia est divisibilis propter partes essentielles naturæ, ergo in supposito equi, verbi gratia, pars subsistentiæ est in materia, et pars in forma; ergo subsistit anima equi per subsistentiam partialem, ita ut sicut potest Deus conservare animam equi separatam a materia, ita etiam posset conservare subsistentiam partialem ejus, quandoquidem in eo casu illam conservaret subsistentem; consequens autem repugnat materialitati talis formæ, alioqui etiam naturaliter posset in ea subsistentia permanere separata a materia. Cur enim potest rationalis anima sic conservari, nisi quia subsistens est? Rursus, si subsistentia esset divisibilis ratione partium integrantium, sequeretur, duas partes aquæ, inter se continuas, esse duo supposita partialia, nam habent partiales subsistentias et supposititates; consequens autem est contra sensum omnium et communem loquendi modum. Item sequitur, aquam, quando actu separata est ab omni alia aqua, esse communicabilem secundum se totam, et secundum subsistentiam suam, alteri aquæ, seu toti ex utraque composito; hoc autem est contra rationem subsistentiæ, ut dixi.

Prior sententia proponitur.

4. In hac re moderni philosophi (antiqui enim nihil fere de hoc disputarunt) sentire videntur subsistentiam omnem esse indivisibilem, atque hoc esse de ratione illius ob incommunicabilitatem ejus. Et qui ita sentiunt, consequenter negant, aut materiam, aut formam, materialem præsertim, vere subsistere; de rationali autem anima dissensio

est, ut dicemus. Negant etiam partes integrales subsistere in toto, etiam si separatæ possint per se conservari et subsistere. Unde consequenter aiunt, quando aqua in duas partes dividitur, totam subsistentiam aquæ divisæ destrui, et duas alias de novo produci, quia destruitur unum suppositum, et incipiunt duo. Hic autem dicendi modus facilius intelligitur juxta sententiam Cajetani asserentis, subsistentiam esse entitatem omnino realiter distinctam a tota natura composita, et consequenter a materia etiam, et a forma; nam supposita illa sententia, cessant multæ ex difficultatibus positæ, quæ juxta illam facile dicetur, in homine, verbi gratia, subsistentiam esse quamdam simplicem entitatem, eamque fateri oportebit esse spiritualem, quia si simplex est, non poterit esse composita ex spirituali et materiali; et quia formam consequitur, et ad perfectionem pertinet, potius spiritualis erit quam materialis: atque ita fit ut sit indivisibilis, et quod ex se primo afficiat animam, et per illam corpus, ut ita tandem terminet totam naturam. In aliis vero rebus talis entitas materialis erit, et immediate terminabit totam naturam, partes vero non nisi ut componant naturam integram, et ideo, si illa natura dissolvatur aut dividatur, entitas subsistentiæ non manebit in partibus, sed destruetur, atque ita est etiam indivisibilis. At vero juxta nostram sententiam, difficilius hæc doctrina defendi potest, et ideo absolute falsam illam censemus, et in omni opinione insufficientem ad hanc rem explicandam.

Quæstionis resolutio.

5. Ut ergo rem declaremus, supponimus duobus modis posse aliquam rem dici indivisibilem: uno modo, quia omnino ex nullis partibus constat, ut Angelus vel punctus; alio modo, quia, licet composita sit, vel est indissolubilis, ut substantia cæli, vel si dissolvatur, extrema, ex quibus componitur, conservari non possunt extra totum, quod interdum in utroque extremo contingit, ut in minimo naturali, et in toto heterogeneo quoad aliquas partes principales; interdum vero in altero tantum, ut in brachio, si a toto dividatur, quia non manet idem, quod antea erat; omnibus ergo his modis intelligi potest, subsistentiam esse indivisibilem; quis autem illorum verus sit, superest declarandum.

6. Dico primo: subsistentia rerum spiritua-

lium est indivisibilis priori modo. Hæc assertio per se nota est, et satis probata in principio sectionis.

7. Dico secundo: nulla subsistentia materialis naturæ seu suppositi est hoc modo indivisibilis. Hanc etiam convincunt (ut opinor) rationes dubitandi priori loco factæ; et præterea declaratur, nam si subsistentia alienjus naturæ materialis esset hoc modo indivisibilis, maxime propria subsistentia humanitatis; sed illa non; ergo nulla. Major est evidens, tum quia in cæteris evidentius procedunt rationes prius factæ; tum etiam quia in humanitate saltem anima est spiritualis. Probatur ergo minor, quia subsistentia hominis non est omnino spiritualis; ergo non potest esse priori modo indivisibilis; neque etiam est indivisibilis ut punctus, ut per se notum est, et a fortiori patebit ex dicendis; ergo. Antecedens probatur primo, quia ostensum est subsistentiam non esse rem distinctam, sed tantum modum naturæ, cujus est terminus; ergo subsistentia totius humanitatis non potest esse spiritualis. Probatur consequentia, quia necesse est rem spiritualem esse realiter distinctam ab humanitate, vel ut prorsus condistinctam ab illa, quod improbatum est, vel certe ut identificatam soli animæ, quod etiam repugnat principio posito, tum quia ostensum est subsistentiam esse modum totius naturæ, atque ita a tota illa distingui tantum modaliter, et non ut partem a toto; tum etiam quia per subsistentiam humanitatis etiam materia ipsa terminatur seu conterminatur; non potest autem sic terminari per rem omnino distinctam, qualis esset res spiritualis.

8. Secundo, quia, ut ostendimus, existentia humanitatis non est omnino spiritualis, sed composita ex partialibus existentibus, materiali et spirituali; ergo nec subsistentia est omnino spiritualis. Probatur consequentia, quia, ut etiam ostendimus, subsistentia nihil aliud est quam modus existentie, intrinsecus illi; ergo, quando subsistentia est conaturalis, est etiam proportionata ipsi existentie, et consequenter composita ex aliquo spirituali et materiali sicut ipsa. Tertio probatur ex communi loquendi et sentiendi modo, quia homo non est spiritualis persona, sed materialis potius; at si personalitas ejus esset spiritualis, omnino dicenda esset persona spiritualis, sicut persona Christi hominis simpliciter dicitur increata, quia tota subsistentia ejus increata est, licet natura hu-

mana in qua subsistit sit creata; sumit ergo persona ut persona hujusmodi denominationes potius a personalitate quam a natura; sed hoc ad modum loquendi spectat; priores vero rationes sunt, quæ rem declarant, quæ magis ex dicendis constabit.

9. Dico tertio: omnis subsistentia rei materialis est dupliciter composita, scilicet, integrali, et essentiali, vel quasi essentiali compositione. Prior pars probatur facile ex conclusione præcedente; nam omnis subsistentia rei materialis est materialis; sed quidquid materiale est, habet extensionem aliquam et consequenter compositionem ex partibus integralibus, quia nihil aliud est habere extensionem, quam habere partes coextensas ad extensionem quantitatis, et hæ partes vocantur integrales. Hoc etiam probant aliquæ ex rationibus in principio factis, præsertim illa, quod subsistentia totius aquæ, verbi gratia, non potest esse tota in toto et tota in qualibet parte, cum non sit res spiritualis. Neque etiam fingi potest esse in aliqua parte aut puncto indivisibili totius aquæ; quis enim vel cogitare posset hoc figmentum, aut rationem reddere cur in una parte vel puncto potius sit quam in aliis, aut denique explicare quomodo in uno puncto existens totam substantiam reddat subsistentem?

10. Unde contra hoc est etiam optimum Theologicum argumentum, quia Verbum divinum, ut totum corpus humanum in se susciperet, et mirabili modo sustentaret, seu subsistens redderet, toti unitum est et omnibus ac singulis ejus partibus, et sanguini, ac partibus ejus, et simili modo unitum mansit in triduo inanimato corpori; ergo propria corporis subsistentia, quam Verbum supplevit, intime etiam est in toto corpore et singulis partibus ejus, et non in aliqua determinata parte aut puncto illius. Cujus rei optimum etiam argumentum sumitur ab existentia; hæc enim intima est toti et omnibus ac singulis partibus ejus; sed subsistentia est intrinsecus modus seu terminus existentie; ergo est quasi diffusa per totam illam, et intime conjuncta singulis partibus ejus. Sicut etiam actualis inherencia formæ accidentalis extensæ et quantæ non potest esse in una parte ejus, sed in tota et in singulis partibus, in quibus est existentia ejus, quia est intrinsecus modus et quasi terminus ejus. Unde, sicut inherencia accidentis materialis necessario est composita ex partibus integranibus, eo quod talis forma

ex similibus partibus constet, ita etiam subsistentia rei materialis ex eisdem partibus necessario componitur.

11. Quocirca hæc pars hujus assertionis non solum procedit in nostra sententia, quæ asseruimus subsistentiam esse modum et non entitatem distinctam, sed etiam in opposita sententia, saltem quoad res omnino materiales (ut hominem excipiam), quod vincit illa ratio, quæ generalis est in omni opinione, scilicet, quod talis entitas non potest esse tota in toto, et tota in qualibet parte, cum spiritualis non sit. Quis enim credat naturæ puræ materiali deberi spiritualem subsistentiam, aut ex illa resultare? Quod si quis instet entitatem materialem posse esse totam in toto, et totam in qualibet parte, ut multi sentiunt de animabus brutorum perfectorum, respondemus imprimis, illam sententiam nobis non probari, nam forma, quæ pendet a materia in fieri et esse, non potest naturaliter simul tota dependere a diversis partibus materiæ. Deinde, esto id concedatur in illis peculiaribus formis, non est extendendum ad entitatem materialem communem infimis materialibus substantiis, et quæ non solum formam, sed etiam materiam suo modo consequitur, quia solum debetur (maxime secundum illam sententiam) naturæ completæ, quæ in his rebus ex forma et materia constat.

12. At vero in homine non procedit hæc pars juxta prædictam sententiam, nam consequenter dicere debet subsistentiam hominis esse spiritualement; sed hoc jam est a nobis improbatum. Solum hoc discrimen nos constituere possumus, quod in homine subsistentia habet hoc genus extensionis seu compositionis, solum ex ea parte qua includit materiam, et modum per se existendi aut partialem subsistentiam materiæ, non vero ex parte formæ, sicut in aliis rebus materialibus. Quæ differentia est per se satis nota, illa tamen non obstat quominus subsistentia propria humanitatis extensa seu composita ex partibus integranibus dicatur; sicut etiam ejus existentia vel ipsamet humanitas sic est composita, licet spiritualement formam essentialiter includat. Ut omittam esse in homine aliquas partes aliquo modo integran-tes, quæ non informantur anima rationali, ut sanguis et similes, quarum subsistentia (quæ non potest non esse materialis) ad completam subsistentiam totius humanitatis aliquo modo pertinet, ut latius in quæst. 5 tertiæ part. tractavi.

13. Altera conclusionis pars, quæ est de compositione ex partibus quasi essentialibus, proprie habet locum supponendo subsistentiam tantum esse modum naturæ; nam, si est entitas omnino distincta, licet fingi posset etiam composita, ita ut materia habeat suam entitatem partialem subsistentiæ, et forma suam, et ex utraque componatur integra subsistentia, tanquam ex actu et potentia; licet hoc (inquam) fingi possit, tamen et nimis superfluum esset tot fingere entitates, et non esset id satis consequens ad ea principia, in quibus alia sententia fundatur. Atque ita nec Cajetanus, nec illi auctores, qui putant subsistentiam habere suam propriam entitatem, ponunt illam sic compositam, sed simplicem quoad hanc compositionem quasi essentialem, seu ex actu et potentia. In quo quidem loquuntur consequenter, patiuntur tamen difficultatem in explicanda subsistentia humanitatis, quam necesse est ut spiritualement esse fateantur, quod veritati consonum non videtur, ut in secunda conclusione probavi; unde rationes ibi factæ ad hanc partem suadendam valere possunt. Præterea ex nostra sententia, quod subsistentia sit tantum modus, videtur necesse inferri hæc pars, ut in principio sectionis in prioribus argumentis sufficienter tactum est. Quia in universum modus rei compositæ, qui ab illa tantum modaliter distinguitur, et adæquate ac per se primo afficit totam illam ut sic, id est, secundum se totam, et non ratione alterius partis, talis (inquam) modus necessario participat compositionem proportionatam rei cujus est modus. Quia non potest aliter intelligi, quod modus intime afficiat totam rem, et omnes partes ejus cum aliqua identitate reali, et sola distinctione modali; at in præsentibus subsistentia ita modificat existentiam totius naturæ, ut tam existentiam materiæ, quam existentiam formæ terminet ac modificeet; ergo cum illis simul sumptis identificatur, et ideo necesse est ut compositionem includat, proportionatam compositioni ex materia et forma, quam essentialem vocamus.

Substantiæ res materiales ratione solius materiæ.

14. Posset tamen aliquis excogitare modum quo intelligi possit, in rebus omnino materialibus (hominem excludimus), subsistentiam carere hujusmodi compositione, nimirum, quia, licet hæc subsistentia dicatur

esse totius naturæ, quia ex vi ejus tota natura subsistit, non tamen per se primo afficit totam naturam ut sic, sed partem ejus, scilicet, materiam primam, et ex vi illius subsistit totum, seu ab illa redundat denominatio in totum. Quod in hunc modum potest declarari, nam ratio positivæ subsistentiæ a nobis concipitur seu declaratur per illas negationes, per quas Aristoteles primam substantiam definivit, quæ sunt, *non esse in subjecto, non dici de subjecto*; hæc autem negationes in rebus materialibus primam originem trahunt a materia prima; illa enim cum sit primum subjectum, ex quo forma educitur, per se primo postulat non esse in subjecto, et consequenter nec dici de subjecto, si in individuo sumatur; forma vero, quæ educitur de potentia materiæ, sicut ex subjecto fit, ita etiam est in subjecto; et ideo tota ratio subsistendi in hujusmodi rebus videtur existere in materia. Unde Boetius ille, quem in secunda sectione allegavimus, asserebat materiam primam esse maxime primam substantiam, qui erravit quidem in eo quod aut existimavit materiam primam esse substantiam completam, aut non advertit sine completa natura nullam esse perfecte ac proprie primam substantiam; non tamen videtur errasse in eo quod materiæ primæ attribuit propriam ac perfectam rationem subsistendi ex se sufficientem, ut ratione illius tota natura subsistat. Quod tandem confirmatur, nam materia propriissime est per se, quia nulli subjecto aut sustentanti innititur, nec naturaliter inniti potest; forma autem materialis innititur ipsi materiæ ut sustentanti; ergo in tota natura materiali ratio et modus subsistendi est in ipsa materia, et non afficit formam in seipsa, sed a materia redundat denominatio in totum.

15. Quod si objicias, cum materia sit imperfectior quam forma etiam materialis, videri inconueniens totam subsistendi rationem harum materialium rerum materiæ attribuere, et non formæ, respondetur, subsistentiam pertinere potius ad modum existendi quam ad gradum entitatis, et ideo non esse inconueniens quod forma, licet sit perfectior simpliciter in gradu entitatis quam materia, in quodam existendi modo sit minus perfecta, quia dependet a subjecto, quod non habet materia. Et ideo fieri potest ut materia, licet minus perfecta, habeat subsistentiam, quam non habet forma.

16. Secundo objici potest, quia in humana

natura subsistentia propria non est subsistentia solius materiæ; ergo neque in aliis rebus. Consequentia tenet a paritate rationis; antecedens vero certum videtur. Primo ex mysterio Incarnationis, nam Verbum divinum solum illi rei fuit unitum immediate, cui naturalis subsistentia unitur; sed fuit unitum immediate non solum materiæ, sed etiam animæ, ut certa fide constat, et in triduo declaratum est; mansit enim anima unita Verbo ex vi prioris unionis. Neque sola anima et caro secundum se, sed tota etiam humanitas fuit Verbo unita immediate; ergo propria subsistentia humanitatis non est tantum subsistentia materiæ, sed includit etiam subsistentiam animæ, et simpliciter dicitur quædam completam subsistentiam totius humanitatis. Et confirmatur, nam hac ratione dicunt Theologi, Verbum divinum non corrupisse subsistentiam præexistentem, sed impedivisse ne in humanitate fieret, ut patet ex D. Thoma, 3 part., quæst. 4, art. 2, ad 3; si autem illa subsistentia esset solius materiæ, non tam fuisset præventa quam corrupta; præexistebat enim in illa materia; solumque factum esset ne materia illam haberet sub forma humana. Secundo probari idem potest ratione, quia in homine forma non solum est perfectior materia in gradu entitatis, sed etiam in modo essendi, nam est tam independens a subjecto sicut materia, et ideo fieri non potest nisi per creationem sicut et illa; ergo est per se et consequenter tam subsistens sicut materia; ergo habet suam subsistentiam partialem, eo perfectiorem quo immaterialiorem; cum ergo homo constet anima et corpore, et principaliter anima quam corpore, magis subsistentia animæ quam corporis, vel neutra proprie, sed subsistentia integra ex utraque composita; idem ergo erit suo modo in cæteris rebus.

17. Responderi nihilominus potest ad hanc objectionem negando consequentiam; de antecedente enim non videtur posse dubitari; imo, ut supra dicebam, si hominis subsistentia simplex esset, potius in anima quam in materia ponenda esset. Non videtur autem esse eadem ratio de cæteris materialibus rebus, ut ex eadem ratione adducta colligi potest, nam in homine forma est independens a subjecto; in aliis vero forma est dependens, et ideo, licet anima hominis terminetur per partialem subsistentiam, aliæ vero formæ non possunt terminari, nisi per inhærentiam, vel quasi inhærentiam. Neque est

inconveniens, sed videtur potius valde consentaneum naturis rerum, ut natura hominis sit aliquo modo magis subsistens, quam omnes inferiores naturæ; illa enim est secundum se totam per se primo, et intrinsece subsistens, quia constat ex duplici parte per se apta ad subsistendum, et independente a subjecto; inferiores autem naturæ solum sunt subsistentes ratione unius partis, et quasi per denominationem ab illa, quia habent alteram partem omnino dependentem a subjecto.

18. Hæc sententia sic exposita (ut alias dixi) videtur aliquo modo probabilis, non tamen probanda ut vera; nam imprimis est aliena a modo loquendi et sentiendi philosophorum et Theologorum; omnes enim sentiunt, quamlibet substantiam completam habere etiam suam completam subsistentiam, et ad eam non minus, imo magis quodam modo concurrere formam, quam materiam, ut videre licet in auctoribus supra citatis, et in D. Thoma, 2 contra Gent., c. 68, ubi ait, substantiam compositam ex materia et forma esse unam secundum unum esse ex materia et forma constans, in quo tota substantia subsistit. Deinde argumentor urgendo secundam objectionem supra factam, nam ex ea concluditur subsistentiam humanitatis componi aliquo modo ex modis partialibus animæ et materiæ, quos nunc, brevitate gratia, subsistentias partiales vocamus (nam de hac appellatione et vero sensu ejus infra est dicendum); hinc ergo colligimus subsistentiam solius materiæ non esse completam in ratione subsistentiæ, sed ad summum partialem, quia alias non posset componere cum subsistentia partiali animæ integram subsistentiam per se unam; ergo illa subsistentia materiæ non potest esse sufficiens ut per illam subsistat qualibet natura integra substantialis. Patet consequentia, tum quia subsistentia debet esse proportionata naturæ, quam terminat; si ergo natura substantialis completa est, requirit subsistentiam completam, et non partialem; tum etiam quia alias sola existentia materiæ terminaretur per subsistentiam, et non existentia formæ, nec totius naturæ compositæ.

19. Ex quo præterea argumentari possumus; nam sequitur ex illa sententia, proprie et in rigore solam materiam esse substantiam in hujusmodi materialibus rebus, et non formam, et consequenter nec compositum ex materia et forma. Patet sequela, primo qui-

dem, quia substantia est quæ habet esse substantiale; esse autem substantiale, est illud quod natura sua aptum est terminari per subsistentiam; sed sola existentia materiæ apta est terminari per subsistentiam, non autem existentia formæ, sed per inhærentiam tantum; ergo sola existentia materiæ est substantialis, non autem existentia formæ. Nec satis est si dicatur, existentiam formæ terminari quasi mediate per subsistentiam materiæ; nam hoc duobus modis intelligi potest. Primo, quod subsistentia materiæ vere terminet et quasi afficiat existentiam formæ proxime et in seipsa, et solum dicatur mediate hoc facere, quia prius natura afficit materiam; et hic sensus non habet locum in nostra sententia, tum quia supponimus subsistentiam non esse rem distinctam, sed modum tantum ejus existentiae, quam proxime terminat; tum etiam quia, si existentia formæ est sic terminabilis, immerito dicitur mendicare terminum a materia, et non habere illum ex se.

20. Alter ergo sensus, et revera in ea responsione intentus, est, existentiam formæ dici mediate terminari per subsistentiam materiæ, quia talis forma inest materiæ subsistenti, et jam non indiget alia sustentante. Sed hoc non solvit argumentum factum, quia hoc modo etiam existentia quantitatis terminatur per subsistentiam materiæ, quia inest materiæ subsistenti, et jam non indiget alio sustentante. Nec refert, si dicatur indigere consortio formæ, ut esse possit, et in materia sustentari, nam etiam forma materialis indiget consortio quantitatis, sine qua naturaliter neque esse, neque recipi posset in materia; ergo in hoc pares sunt. Imo hinc insurgit nova ratio, nam vix potest assignari differentia inter formam substantialem mere materialem et accidentalem, quia neutra confert formaliter per seipsam, seu modum sibi intrinsecum, ad subsistentiam compositi, et utraque confert materiæ aliquod esse actuale seu formale, in quo a materia pendet utraque in fieri et in conservari; quæ ergo ratio vel differentia assignari potest, cur una potius substantialis dicenda sit, quam altera? Neque enim satis est dicere, unam habere entitatem substantialem, et aliam accidentalem, et inde esse petendam differentiam; nam genus entitatis non potest aliunde sumi aut declarari, nisi ex ipso esse et modo essendi; si ergo in modo essendi conveniunt, quia utraque æque pendet a materia ut sub-

jecto, et non magis terminatur a subsistentia, vel ad illam confert una entitas quam alia, non magis est substantialis entitas una quam altera.

21. Unde ulterius infertur ex illa sententia, res materiales non esse integra et completa supposita, quod plane est absurdum; sequela vero patet, tum quia probabiliter ostensum est, sequi ex dicta sententia in his rebus non esse plus substantiæ quam sit in sola materia; tum etiam ad hominem, quia suppositum formaliter constituitur per subsistentiam; ergo si subsistentia est incompleta, non potest suppositum esse nisi incompletum. Unde etiam confirmatur, nam, si subsistentia materiæ incompleta est, natura sua postulat compleri; ergo absurdum esset, et præter naturæ ordinem, quod in omnibus rebus naturalibus præter hominem maneret sine complemento; sicut ergo essentia materiæ appetit complementum essentiae, et existentia materiæ complementum existentiae, ita etiam subsistentia materiæ complementum subsistentiae, nam ad hoc etiam natura sua ordinatur; ergo sub omni forma, sub qua naturaliter manet, habet subsistentiæ complementum, sicut essentiae, et existentiae. Tandem ex mysterio Incarnationis argumentum sumitur; nam ex prædicta sententia sequitur formam sanguinis non fuisse immediate unitam subsistentiæ Verbi, sed solum mediate, ratione materiæ, seu subjecti, sicut accidentia, quod est omnino falsum, ut constat ex D. Thoma, 3 p., q. 5, et ex ibi tractatis. Sequela vero est manifesta, nam eo modo unita est natura vel pars naturæ Verbo, quo uniretur subsistentiæ creatæ, mediate vel immediate, si esset in proprio supposito.

Corollaria ex præcedenti doctrina.

22. Ex his ergo omnibus concluditur, omnem subsistentiam naturæ completæ et materialis esse aliquo modo compositam ex partibus seu extremis, quæ inter se comparantur ad modum actus et potentiae, et ad essentialem compositionem pertinent. Hoc sequitur manifeste ex dictis, quia ostensum est, hanc subsistentiam non esse modum unius tantum partis, sed esse adæquatum modum totius naturæ, per se primo terminantem illam, mediate tamen afficientem aliquo modo singulas partes essentielles ejus, scilicet, materiam et formam. Unde necessario fit, talem modum non esse simplicem, sed essentialiter